



KÉPVISZ
NYÁR

I. SZÁM. 1920. (67. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL

BUDAPEST, JANUÁR HÓ 11.

Szerkesztési iroda: IV. Vármeze utca 11.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési ára: a január-márciusi évfolyamra 20 korona.
Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 3 korona.

Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-
állapított viteldíj is csatolandó.



SOK SZERENCSET AZ ÚJ ÉVRE !

Cserna Károly rajza.

Utazás Európa legszegényebb népei között.

Rutének, a kik legtöbbet vesztek a háborúban. • Irta Krúdy Gyula.

Európa legszegényebb népéről, az orosz-magyarokról, más néven: ruténekről szól ez az írás. Hívják még ezt a népet: kisorosznak is, az ő nyelvükön ez: ruszin=nek hangzik; külföldön uher=nek (*magyarnak*) mondja ő magát. Neve tehát volna elég ennek a népnek, a mi már eléggé jellemzi szegénységét. A milliomos Esterháznak sohasem kellett különösebben megjelölni magát. De az egykori szegény kurtanemes felrakta nevéjére összes valódi s kölcsönzött prédikátumait.

A ruszin nép azonban nem hivatkozik származásával, a tudósok vitatkoznak felette. Ő szegény megelégszik e nagyvilág legkisebb címével, a mely még az egykori tisztelt címmel is kevesebb ma Európa nagyságos urai előtt: szívesen, boldogan nevezi magát: *magyarnak*. Ez a nép büszke arra, ha magyarnak mondják; közmondása, elragadtatása, dicsegetése, ha valakire azt mondhatja:

— *Olyan, mint egy magyar.*

A ruszinok földjén van legközelebb az Isten a néphez, mert messze van tőle a „király”.

Az Istenbe való hit tartja a lelket századokon át a népben; száz évek múltán el s ő mindig várja a jobb esztendőt, a mely bizonyosan elkövetkezik. Addig is megelégedetten, csendben, jámboran éldegél, mintha kivesszét volna lelkéből minden gonosz indulat a sanjargatásban. A legszelebb nép ez. Ábrándos, álmodozó, boldogan böffent. Csak meg kell nézni egy igazi ruszinak a jóságos szemét, indulat, dacz nélküli arcát, bárány-szelid homlokát! Ez a faj nem képes a gonoszra. Igaz, hogy élhetetlen, igaz, hogy gyermek még napjainkban is a megvénült, cinikus, elkorhadó népek között, igaz, hogy a szenvedések, embertelen nyomorúságok alázattal vonultak el felette: de épen ezért övé a jövő. Ez az egészséges, szegénységében boldog, egyszerűségében bámulatosan megelégedett nép egyszer még hallatni fog magáról. Ő annak a kisorosznak az egyenes leszármazottja, a kiről azt írja Csehov, a legnagyobb orosz író, hogy: egykor beszélni fog róla az egész világ. Minden nemes emberi tulajdonság megtalálható a magyar-oroszbán.

Szeretni senki sem tud úgy, mint ő.

Hűségét századok óta kipróbálta mostohaapja, a magyar.

Nagy bűnök, árulások, gazságok nem terhelik ennek a kis nemzetnek a lelkiismeretét. Emelt fővel állhat a népek itélőszéke előtt. Ő nem bántott senkit, nem nyomorított, kínzott, rabolt ki szomszédot. Mindig szegény volt és sohasem áhította a másét. Sziklás hegyeihez, komor teleihez, fénylő folyóihoz és még fénylőbb tavaszaihoz ragaszkodott. Kis földcsékéjét a tenyerével védelmezte, mint kisdédét. Vallása ellen nem vétett. A börtönököt alig ismerik Ruszka-Krajnában.

Lássuk közelebbről e népet, a mint néha útközben megnézegettem őt régebbi utazásaimban.

Európa legszegényebb népéről, a kétszázötvennapos börtönözéstől, a ruténekről szól ez az írás.

Egy kis nemzetéről, a melynek sehol a világon nincsenek barátai, sem ismerősei. Magányosan, zajtalanul él égbenyúló hegyei között. Hírt ritkán kapunk rólok, mert lármát nem ütnek, hangosan nem kérnek, szeledek, jámborok, mint tehéneik, ájtatosok, mint a bibliai pásztorok, születnek, élnek,

meghalnak, mint a madarak az erdőn, a nélkül, hogy valamit is megláttak volna a nagyvilágból, erőnyeiket az istenfélelem kormányozza, szegénységüket a lemondó alázat, megnyugvásukat a sorsban az örök emberi élet, a melynek napja egyformán süt szegényre és gazdagra; egy nép, a melynek öröm-hírét sohasem halljuk, csak szenvedéseit; egy kis nemzet, a mely sohasem lázadt, mindig csak tűrt és hallgatott; egy kis ország, a mely a legszegényebb és a legjámborabb Európa mappáján; a hol alig tudják a bűnt, a gonoszszágot, a hol az országutakon senkit sem gyilkolnak meg, a hol nem ismerik a rablást, útonállást, mert senkinek sincs semmije; egy kis néptörzs, a mely csaknem negyedmillió lelket számlál, a melynek sohasem jutott semmi abból az áldásból, a mely az egykori európai béke nyomán fakadt, ellenben része volt a háború minden istencsapásában: a Kárpátért itt folytak a világháború borzalmas harcjai, az ő jajtalanáguk, bujdosásuk, ijedt jámborságuk viselte panasztalanul az orosz, német és magyar seregek aczélsékéjét, a melylyel keresztül-kasul szántották szegény kis földjüket és a barázdákat megrakták halottakkal. Ő volt az a legszerencsétlenebb, a ki mindenét elvesztette a háborúban, mert ha csak egy tehénkét, egy félig földbeásott házikót, egy lovacskát vagy egy kecskét ragadt el tőle a testén gázoló sereg: annyi, mintha életét is elveszte volna. Neki nem voltak palotái, gyárjai, katedrálisai, a melyeket ujonnan kelte építeni. Csak kis kunyhói voltak, a melyekben együtt lakott barmaival a gazda, az emberpalánta és a kis borju ott nőtt fel a tehénke lábainál. Neki nem voltak dús uradalmi, gazdagon termő földjei, bányái, földnek kincses területei, a melyek tönkrementek volt a háborúban. Csak apró földcsékéi voltak, a melyeket verejtékével öntözött, tenyerével védett, imádságával óvott időjárástól, rossz esztendőől a gazda. Sem kincsei, sem gyárjai, se városai, se boltjai nem szenvedték meg a háborút, mert ilyenek soha nem voltak vagyonában. Ellenben voltak harmai, a melyeket elhajtottak, kunyhói, a melyeket leromboltak, flai, a kiket megöldöste, hontalan bujdosói, a kik még manapság se találtak haza, kis falvak, a melyeket aze'öt is alig lehetett megtalálni a térségben, de manapság már ott sem lelmi meg őket, a hol valamikor voltak.

Ezen a vidéken minden utánozza a hegyek növekedését. A fenyő hosszúra nyúlik, hogy a hegyek árnyékából néha megpillantsa a napsugarat. A férfiak szálalak, megtermettek, mint a fenyőfa, a melyet úgy fuvaroznak, mintha ágyút vinnének. A fenyőfa-szállító szekérnek elől van két kereke, aztán hosszán nyúlik a fenyő szála, míg a végére ismét két kereket köt a fuvaros. Ezek a hosszú, nyirkorgó szekerek jönnek lefelé esztendőök óta a Kárpát-hegységből. A kistermetű hegyilovak, néha még a tehénkéik is, csodálatos szorgalommal vonják a nehéz terhet. Egyik szekér követi a másikat, mint a kalendáriumban a napok. A fenyőfa-vágó késő vénységig megmarad a mestersége mellett, hogy halála után átadja mesterségét a fiának, a ki azután ugyancsak nem tesz egyebet, mint fenyőfát szállít a hegyekből. A hegyesség felett nyomtalanul múlnak az évszázadok. Az erdők észre sem veszik, hogy az emberek fejszével vagdosóak. Nyikorog a hosszú szekér. Kidőnek a fák, meghalnak a favágók. De mindig terem új fa és új ember, a ki a fát kívágyja.

Ha felfelé haladsz a Poprád völgyében, együtt a folyóval, *felfelé*, számtalan faszállító szekérrel találkozatsz a magasra kanyargó országúton. A lovak csengői messziről jelentkeznek az útkanyarulatoknál. Keskeny az országút. A hegyek között korán sötétedik. Nagy messziségből, mély völgyből pislog idáig egy kis völgyi falu mécsese. Tán a gazdát várják haza, a ki elment fát vágni a hegyek közé. A lovak csengői lassacskán közelednek, nagyokat nyikorog a kerék, a

Balkézzel nyúlt megváltó munkájához. Csúf antiszemita hecczé fejlődött embermentési akciója. Azóta tilos volt a rutén-kérdés a magyar parlamentben. Csak a régi Magyarország állhatott meg az otromba felfogás, hogy a ki a ruténeken akar segíteni, az a zsidókat üldözi. De hát nagyobb bornírtások is akadtak már Magyarországon. Százszor megérdemelte volna a régi Magyarország, hogy a pusztulásra, szinte éhenhalásra ítelt rutének elszakadjanak az anyaországtól, a mely rosszabbul bánt vele a mostohánál. Am a rutének még akkor is hűségesek maradtak Magyarországhoz, a mikor az oroszok átjöttek a Kárpáton s megszállották északkeleti vármegyéit az egykori magyar szent koronának.

Európa árvája, Magyarország mostoha-gyermeke, a mai rutén vidék földrajzilag Közép-Európa legszebb tájai közül való. Az orosz költő (Lermontoff) a vad Kaukázusról világhírű művet írt. A mi rutén vidékünk szépségében hasonlatos a muszka Kaukázushoz, ámde a nagyvilág keveset tud e helyről, a hol a Tisza ered, a máramarosi só terem, a hol legzordabb a Kárpát, hosszú, alig elviselhető a tél, asszú nyár soványkeblű földet fonnyaszt, medve bög a rengetegben és közel az országhatárhoz fénylő kis város, egy második kis Budapest csillogtatja lámpásait, Ungvár nézegeti magát az Ung folyóban.

A hol a Poprád elbúcsúzik Magyarországtól, hogy a régi történelemben Gácsországnak nevezett Galicziában folytassa robogó útját: ott van a ruténység legészakibb határa. A térség Poprád-Remetének nevezi a határközséget. A Kárpát itt az égre nyúlik, sasok útja, túristák szédülete, mindennapi járáskele a szepesi furmányos-szekereseinek, a kik a Poprád völgyéből itt vitték ki a vásznat, bort az egykori lengyel városokba.

Ezen a vidéken minden utánozza a hegyek növekedését. A fenyő hosszúra nyúlik, hogy a hegyek árnyékából néha megpillantsa a napsugarat. A férfiak szálalak, megtermettek, mint a fenyőfa, a melyet úgy fuvaroznak, mintha ágyút vinnének. A fenyőfa-szállító szekérnek elől van két kereke, aztán hosszán nyúlik a fenyő szála, míg a végére ismét két kereket köt a fuvaros. Ezek a hosszú, nyirkorgó szekerek jönnek lefelé esztendőök óta a Kárpát-hegységből. A kistermetű hegyilovak, néha még a tehénkéik is, csodálatos szorgalommal vonják a nehéz terhet. Egyik szekér követi a másikat, mint a kalendáriumban a napok. A fenyőfa-vágó késő vénységig megmarad a mestersége mellett, hogy halála után átadja mesterségét a fiának, a ki azután ugyancsak nem tesz egyebet, mint fenyőfát szállít a hegyekből. A hegyesség felett nyomtalanul múlnak az évszázadok. Az erdők észre sem veszik, hogy az emberek fejszével vagdosóak. Nyikorog a hosszú szekér. Kidőnek a fák, meghalnak a favágók. De mindig terem új fa és új ember, a ki a fát kívágyja.

Ha felfelé haladsz a Poprád völgyében, együtt a folyóval, *felfelé*, számtalan faszállító szekérrel találkozatsz a magasra kanyargó országúton. A lovak csengői messziről jelentkeznek az útkanyarulatoknál. Keskeny az országút. A hegyek között korán sötétedik. Nagy messziségből, mély völgyből pislog idáig egy kis völgyi falu mécsese. Tán a gazdát várják haza, a ki elment fát vágni a hegyek közé. A lovak csengői lassacskán közelednek, nagyokat nyikorog a kerék, a

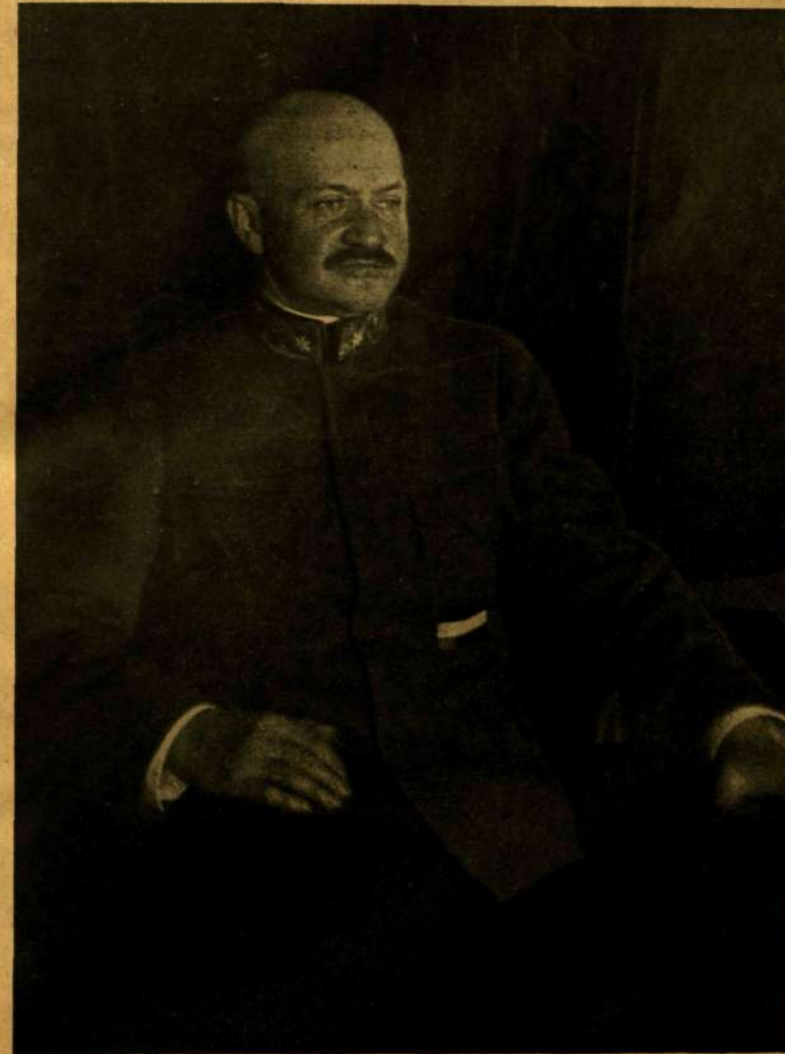
Balkézzel nyúlt megváltó munkájához. Csúf antiszemita hecczé fejlődött embermentési akciója. Azóta tilos volt a rutén-kérdés a magyar parlamentben. Csak a régi Magyarország állhatott meg az otromba felfogás, hogy a ki a ruténeken akar segíteni, az a zsidókat üldözi. De hát nagyobb bornírtások is akadtak már Magyarországon. Százszor megérdemelte volna a régi Magyarország, hogy a pusztulásra, szinte éhenhalásra ítelt rutének elszakadjanak az anyaországtól, a mely rosszabbul bánt vele a mostohánál. Am a rutének még akkor is hűségesek maradtak Magyarországhoz, a mikor az oroszok átjöttek a Kárpáton s megszállották északkeleti vármegyéit az egykori magyar szent koronának.

Európa árvája, Magyarország mostoha-gyermeke, a mai rutén vidék földrajzilag Közép-Európa legszebb tájai közül való. Az orosz költő (Lermontoff) a vad Kaukázusról világhírű művet írt. A mi rutén vidékünk szépségében hasonlatos a muszka Kaukázushoz, ámde a nagyvilág keveset tud e helyről, a hol a Tisza ered, a máramarosi só terem, a hol legzordabb a Kárpát, hosszú, alig elviselhető a tél, asszú nyár soványkeblű földet fonnyaszt, medve bög a rengetegben és közel az országhatárhoz fénylő kis város, egy második kis Budapest csillogtatja lámpásait, Ungvár nézegeti magát az Ung folyóban.

A rutének földjének északi határán egyetlen folyója a Poprád, a mely körülbelül a „Magos Tátrában” ered s innen veszi azt a csodálatos iramodást, hogy pályája legvégéig — túl Magyarország határain, — mindig *felfelé*, észak felé tud folyni. Átlép hegyeket, városokat, vizimalmokat, mindig siet s úgy öleli meg az országhatárt, mintha búcsúcsókot nyomna kedves Szepes-megyéje homlokára.

Annai mesélivalója van ennek a folyónak, hogy el sem készül vele az ország-határig. Régi kolostorok árnyában szalad el, a hol egykor szakállas barátok, fegyveres szerzetesek szolgálták hűbéres uraikat, a lengyel hercegeket. Kedves, színes, mesehangulatú kisvárosok mellett lappang, a hol a háztetők pirosak és kékek a női szemek. Juhászok egyhangú nótáit hallgatja a hegyek között. Egy boldog kis országban szalad át, a melyben vasorrú babák, lenhajó lányok, jámbor menyekék mosáskák ruháikat a hidak alatt, kékkalapos Nepomuki Szent Jánosok örködnek a városvegeken, minden ember keresztet vet, ha megszóla a harangszó, a kísértetek sohasem jönnek vissza a temető-

mek közé. A lovak csengői lassacskán közelednek, nagyokat nyikorog a kerék, a



BERZEVICZY BÉLA, A NEMZETI HADSEREG ÚJ VEZÉRKARI FŐNÖKE.



SOÓS KÁROLY TÁBORNOK, AZ ÚJ HADÜGYI ÁLLAMTITKÁR.

mely eszi a kocsikenőcsöt a hegyi úton. Néha még holdvilágnál is mennek, mendégélnek a fenyőfás szekerek. A fenyőtörzsek nyugodalmasan fekszenek a kerekcsavatalon. Bevégezték életüket fenn a hegyen, szemközt néztek ezer csipős széllel, vadállat-kezdű viharral, álltak a felhők baljósoltú árnyékában, villám kísérteties zengésében, halálos dermedtségében a hosszú téleket, patak-csörögésében a tavaszok.

A rutének fája: a fenyőfa. Ez a sudár, szépséges, délceg fa borítja a ruszinok földjét. A völgyekben gyermekcipőben jár, bokor, cserje, törpefenyő alakjában zöldül, míg fenn a hegyek között: a hősök viharos, mogorva, magányos életét éli a fenyőóriás. Sötétzöld szoknyájában, hideg, hegyes leveleivel, száraz gallyával, madárhangtalan sűrűségével, beláthatatlan rengetegeivel végig benövi a Kárpát-hegylánczot. Kőből, sziklából terem, gyökereit mélyen és messzire küldi, hogy táplálékát megszerezzék a szélel vívidő koronának, mind távolabbra jut az emberlakta vidékektől, a hegyvidék lemondó kőpermetéje, életeről alig tudunk, de halálában gyorsan ellobogó lángjával, piros melegével, hirtelen tűzével mindnyájunknak jó ismerőse. Olyan hevesen szereti a tüzet, mint a szűz a szerelmet. Tisztasága, hűvös-sége, magánossága alatt véstes szenvedély lakik, olthatatlan vágya a tűz iránt. Mintha a fenyőfában, a mely a legtöbbet őrzi a tél halott havát, viseli a hideg évszak dermesztő köpenyét, a fenyőfában egy szenvedélyes szív lakna, a mely alig várja, hogy elhamvadhasson az egész életében nélkülözött hőség karjai között. Sokszor ültem kályhánál, a melyben vetekedve, rohanva semmisültek meg a fenyők hasábjai. Elgondolkoztam e hideg teremtmények tűzimidádatán. Oly nagy lángot gerjesztenek, mint a szegények szívei, a midőn egyszer rájuk süt az élet melegsége.

A merre a ruténeklakta vidék fekszik, mindenütt fenyők védelmezik a hegyek csonthátát. Közöttük vonul az országút, lebátorkodnak a falvak határáig, sötét rengetegekben bársony-puhán őrzik meg a talajt, az évről-évre egymásra hulló magokat, gallyakat, leveleket. A szerzetesi csend, a

mely az erdőben honol, messzire visszhangozza a fejsze hangját. Olyankor az egész erdő figyelni látszik, a mint favágók kezdik munkájukat az erdőszélen s a nagy fák panasztalanul dőlnek le a földre, a melynek érintését azelőtt sohasem ismerték.

Itt húzódnak a rutén vidék legészakibb részei (hol a Poprád folyó Magyarországot elhagyja), azok a mély erdőségek, a melyek sűrűbbek a Bakonynál, nemesebbek Svájc fáiánál, dúsabbak, mint a Kaukázus kopár hegylánczai. Bármilyen magosak itt a hegyek, a fenyő meghódítja őket. Felkúszik ez a zöld hadsereg az áthághatatlan hegylánczokra. Nyugodalmasan várja a nyolczhónapos tél után a rövidke nyarat. Gyermekes örömmel visszhangozza a fuvarosok csegettüinek hangját, pedig azok az ő elpusztítására jönnek fel a völgyekből. Boldogan lebeg el a fenyőerdők felett a kis falucskának harangszava. Olyan szelid a fenyőfa, mint az emberek, a kik ezen a tájon laknak.

A rutének földjének északi határán egyetlen folyója a Poprád, a mely körülbelül a „Magos Tátrában” ered s innen veszi azt a csodálatos iramodást, hogy pályája legvégéig — túl Magyarország határain, — mindig *felfelé*, észak felé tud folyni. Átlép hegyeket, városokat, vizimalmokat, mindig siet s úgy öleli meg az országhatárt, mintha búcsúcsókot nyomna kedves Szepes-megyéje homlokára.

Annai mesélivalója van ennek a folyónak, hogy el sem készül vele az ország-határig. Régi kolostorok árnyában szalad el, a hol egykor szakállas barátok, fegyveres szerzetesek szolgálták hűbéres uraikat, a lengyel hercegeket. Kedves, színes, mesehangulatú kisvárosok mellett lappang, a hol a háztetők pirosak és kékek a női szemek. Juhászok egyhangú nótáit hallgatja a hegyek között. Egy boldog kis országban szalad át, a melyben vasorrú babák, lenhajó lányok, jámbor menyekék mosáskák ruháikat a hidak alatt, kékkalapos Nepomuki Szent Jánosok örködnek a városvegeken, minden ember keresztet vet, ha megszóla a harangszó, a kísértetek sohasem jönnek vissza a temető-

ből, mert bűn nem terheli lelkiismeretüket. Táncciskolák, haranglábak, kunyhók és temetők mellett igyekeznek a Poprád hegymászó útjában. Egy jókedvű vándorlegény ő, a mely szívesen megáll minden vendégfogadó, minden parasztház mellett, a honnan a népének mélabús dallamai hangzanak. Kalauzolja útjukban a tollaskalapú varázslókat, medvetánczolatokat, szilvaárusokat, vásárosokat, a kik Lengyelországból jönnek és az egykori királyság pénzeit eldugják tarisznyáikba. Ha pedig történelemről kezd mesélni a Poprád: Giskra cseh rablóról, Rákóczi Ferenc nyalka kuruczairól annyi mondanivalója van, hogy napestig lehet hallgatni. Partjain hol lengyel fejedelmek, hol magyar királyok uralkodtak. Minden város, minden falu, minden vár-omladék mélyen néz bele a történelem mélyeibe. Szelid fűzesekben szláv melódiáit dúdolja a nép. A tájképek a fensíkon olyanok, mintha Oroszországból volnának kimetszve. A názáreti szelidég ül a nép gyermekszemében. A Poprád jóemberektől válik el, a mikor végre elhagyja a határt.

(Folytatása következik.)

RONGYOS A CSIZMÁM...

Rongyos a csizmám, rongyos az ingem, Leszakad rólam maholnap minden, Felfűtöttem már sövényt, garádot, Ünnepem van, ha kenyeret látok.

Szegény szenvedő, siró feleségem Tehetetlenül, szótlanul nézem: Nem tudom már, hogy mivel biztassam, Vigasztaló szóm elfogyott lassan.

Szegény fiúnk meg idegen földön — Hiába várjuk, hogy haza jöjjen... Hát sírunk, sírunk, folynak a könnyek, De szívünk soha attól se könnyebb.

Csak sírunk, sírunk, míg végre intek, Hogy kimélni kell bús könnyeinket, Mert ha kiapad futó patakjuk: Szegény hazánkat mivel siratjuk?!

1919. nov. 25. Szabó Endre

A HALOTT REGEMENT.

ÉNEK A KASSAI VÖRÖS-SÍPKÁSOKRÓL. — IRTA ÁBRÁNYI EMIL.

I.

Rákóczi aludt.
Mély álmot aludt a Dómban,
A hová koszorús diadallal,
Egerek döngő dallal,
Mesés pompával, fényvel,
Csapongó, nagy reménnyel
A nemzet visszahozta.

Rákóczi aludt,
Mély álmot aludt a Dómban,
S nem tudta: mi van körülötte.
Nem tudta: mily égre üvöltő,
Megalázó, meggyalázó,
Csúfság esett e népen,
E hajdan büszke népen!
Mert hogyha tudta volna,
Még egyszer meghalt volna,
Már nemcsak bánatában,
De izzó szégyenében!

II.

Rákóczi aludt,
Mély álmot aludt a Dómban,
Fehér kriptája márvány-fenekén.
És zibbadt álom lengett a szegény
Betegé kintzött, bús városra is.
A némaság, mint nagy, sötét paizs
Borult le före, fára,
Szorongó házak éjbe meredő
Rostélyos ablakára.
Szellők se fújtak. Megmocozzani féltek.
Sohajtó választ virrasztó nyögésre
Most gyöngéden nem adtak.
Elült minden zaj. Nem volt semmi nesz.
Csak a kutyák ugattak,
S itt-ott csehlél beszéltek.
Aztán ez a láma is elszűnt,
Eloszlott. — És a roppant
Fekete csöndben csak föl és alá
Cziráló örök durva lépte koppant.
Egy toronyóra súlyos kalapácsal
Éjfél tütöte éppen.

III.

És ekkor a Dóm közelében,
A honvédelmek mellett:
Alakok surrantak elő,
Halaványan mind a hányan,
És halkán, mint a lehellet.
Jöttek kerengve, suhogva,
Mint a mikor ködfoltok
Hegyet sűrölve szállnak,
Egymásba sűrűsödnek,
Sárgás gomolyagba állnak.
Csodás, árnyékszerű lények,
Temetőkből osont szökevények,
Egy éjszakára megszabadult
Rabjai a halálnak.

IV.

És gödreikből sorjában kikelvén,
Köszöntik egymást a halottak nyelvén.
«Ismerlek, pajtás!»

«En is tégedet!
Te vagy, a kit halálra égetett
Az osztrák ágyú öt lépésnyiről,
Mikor rohantunk, mindent összezúzva,
Vörös sípkánkat a szemünkre húzva,
Tizenkét sánccra föl!»

«S te hol harcoltál?»

— «Isaszeghnél voltam,
És Nagysallónál estem össze holtan!»

«En a Brányszkón mentem át!..
Aztán megüztük a Tiszát!..
Nem volt előttünk semmi gát!»

«Hol harcoltál te?»

— «Minden csatatéren,
Míg aztán végkép elfogyott a vérem!»

«A kapitányod?»

— «Damjanics!
Ő volt az én vezérem!»

«De a miénk is!.. Szárguldozt velünk
A hősek hőse!.. Mind a kassai
Ezredben voltunk, a kik a mai
Találkozón egymásra ismerünk!»

«Az én megyémm Turóc volt!»
«Az én megyémm meg Zólyom!»
«Vijjogva, mint a sólyom,
Csaptunk az ellenségre,
És vertük zoldre, kékre!»

«Tótul beszélünk, magyarul csatáztunk,
Havas záporban, sokszor vérben áztunk.
Vörös sípkánk volt. És vörös jegyünk
A melleken: vörös, tátongó rések,
Sebosztó kardok és golyóütések
Piros jelvénye. Azt mondtuk: meggyünk,
Mikor Kossuth meg egyszer ránk izent.
És nem haboztunk!.. Ment, mindenki ment!
Bizony, fiúk, az volt a szent,
Legszentebb kommunizmus:
Harcolni együtt, híven,
A nemzet igazáért.
Meghalni együtt, bátran,
És ingyen a hazáért!»

V.

«Pedig nekünk is drága volt az élet,
Az ifjuság, a napsugár,
Az asszony, a ki csókra vár,
És ölelő karjába zár...
A barna föld, a zöld vetés!..
Nekünk is fájt a szenvedés,
Nekünk is fájt az elmulás,
Nekünk is fájt a gondolat,
Hogy kora sirban porladunk
A zendülő görögny alatt,
Míg szabadon, míg boldogan
Bő éveit leéli más!..
Kellott, igen, kellott, hogy rosszul essék
Mindez nekünk is!.. Ámde a mi kába,
Tüzes fejünk vitt minket a csatába,
Mert úgy éreztük, hogy a kötelesség
Az a legelső!.. És a becsület
Mindennél drágább!.. Hát ezért harcoltunk!
Mi még ilyen bohó legények voltunk!»

VI.

És egyikük szól, míg borús szeme
Megvillan, mint a nyári zivatar:
«Azok maradtunk most is! Mert íme
Miért vagyunk itt, sápadt emberek?
Miért vagyunk itt? Mit akar
E sírból jött sereg?
Kérdvén emettől és kérdvén amattól:
Mi az oka, hogy sírdoból kiszállasz,
Csak egy lehet a válasz —:
Ha nem mozdul az élők karja, kell
Hogy a halottak csontköleivel
Mi védjük a hazánkat,
Igen, mi védjük, új szívzakadásig!»
«Úgy van!» felelt a másik.
«Azért vagyunk itt, mert nem tőrjünk el,
Hogy ott, a hol Rákóczi sírja áll,
Nekünk a szentek szentje:
Hogy ott a szennyek szennye,
Vad martalóc rít szája povedál!..
Hogy ott, a hol térden hódolna még
Az angyal is —: garázda csöcselék,
Czudar zsványok sarja
Csapszéki dalt gajdolhat részegen,
Ha éppen úgy akarja!
És minden perczen, nappal, éjjel,
Galád ellenség sáros lába
Ronthat be áldott sírboltjába!..
Megeshetik, hogy förtelmes szészélyvel
Sírjához lép a rabló,
És káromkodva ráköp,
Vagy nyelvét öltve ki:
Rúg egyet a koporsón,
Ha úgy tetszik neki!»

VII.

Irtóztató!.. Irtóztató!
Hördülnek égre valamennyien.
És nedvesül a gödrös, sárga szem,
Forrás fakad föl és a rég kiszáradt
Hű arcokon pataként végig-árad.
Aztán így vádol, így zokog
Igy sujt tovább a szó:

«Ti élők! Ó ti élők!
Ha tudtok így is élni,
Így meggyalázva élni,

Sőt mentek hahotázva
Mozgóba és színházba,
Korzókra, kabarekbe,
Gyönyörök vágyában égre,
Hát éljetez tovább így!
Ez a ti dolgotok!
A kacagók, az élvezők,
Vidám urak, szép, czifra nők:
Unalmas gyászhoz, meddő búsláshoz
Hő szívüket ne kössék!..
De mi, halottak, így nem nyughatunk!
Bennünket földob a sírból
A lázadó dühösség!..
Bennünk a megfagyott vér
Vad elszántságra pezsdül,
Hogy őket e dús anyaföldből
Kirántsuk gyökerestül!
Megyünk! Megyünk! Megyünk!
Megostromoljuk az Isten
Siketredugult fülét.
Rohanunk zuhogva szét,
Mint hegyről ömlő, romboló,
Pusztákon végig-tomboló,
Órjögő áradat!..
Leteperjük, leütjük, levágjuk,
Megfojtjuk, összetépjük
E foglaló hadat!»

VIII.

És sorakoznak rendre
Hallámzó csatarendbe.
«Siessünk! Siessünk!
Mielőtt Rákóczi fölbred,
Az alvó fejdelem!
Siessünk! Siessünk!
Úgy tetszik, mintha máris
Mozdulna odalenn!..
Ki kell söpörnünk őket,
A gaz szentségöröket,
A nemzetek szemetjét,
Mielőtt ébredne az alvó,
Hogy soha meg ne lássa
Szemének pillantása
E betörők nyomát, —
Hogy soha meg ne tudja:
E város minden útja
Mily győtrő Golgota-út volt
Borzalmas nappalok
S még szörnyűbb éjeken át!»

IX.

Rejtelmes trombita hangok
Búgtak keresztül az ódon
Házak tetején csoda-módon.
Olyan édes, szívbekapó,
Csengő, üde hangok,
Mint hűvét napján
Feltámadásra
Hívó harangok.
Hosszú, ébresztő,
Nagy, büszke bűgás,
Hogy azt, a ki hallja,
Erőssé vigasztalja!..
Pörögtek a dobok,
Dübögve, mint a szív,
Ha lázasan dobog.
És mintha daloltak volna,
Mint rég, a mikor dalolva
Robbantak a szolnoki ágyúk
Tűzhányó torka elébe.
És egy megtépett zászló
— Elmult dicsőség képe —
Emelkedett ki magasan
A halott katonák sorából.

Vezényszó harsant. És indult a tábor.
Elzúgott gyorsan valamennyi század,
Mint egy tündöklő, glóriás káprázat,
Mint egy felséges álom!..

X.

Álom volt, úgy találok.
De váltod valóra, ó isteni jóság!
Engedd, Uram, hogy eleven valóság
Legyen belőle!.. Hogy kövesse őket
Minden magyar!.. Hogy ne maradjon álom
A légió, a halvány regiment,
Mely a hazáért, népe igazáért,
Fölkelt a sírból és harcolni ment!



TÜNETEK ÉS TÜNŐDÉSEK.

☉ Ez a mostan kezdődő esztendő, mely a mi keresztény évszámításunk szerint az 1920-ik, megfelel a byzanci era 7429-ik évének. Az alexandriai vagy antiochiai évszámítás szerint ez lenne a 7412-ik a világ teremtése óta, míg Eusebius szerint a 7120-ik.

Világos, hogy ezek az utóbbi évszámítások valamely nagy eseményhez kapcsolják eredetileg a kezdetet, a mely eseménynek azonban elveszett az emlékezete. Világos az is, hogy a hol kezdték ily módon az évek számítását, ott már nem vadon élt az ember, hanem magasabb kulturának kellett léteznie s már az írás- és számjegyeket is ismerték. De nagyon figyelemre méltó dolog, hogy ezt a kezdetet mind a három era csaknem ugyanarra az időre teszi, valamivel többre hétézer évnél visszafelé számítva a mi napjainktól.

Hétézer év előtti időből már emberi kéztől eredő emlékeink is vannak. Az assyriai első papi fejedelmek, a patizik — kiknek idejéből szobrok is maradtak fel, — körülbelül ebben a korban éltek. Az egyiptomi kultúra legrégibb hagyományai is csaknem felérnek eddig az időig. A Nilus és az Eufrates völgyeiben csaknem ugyanabban az időben kezdődött meg az a kultúra, mely sok ezer embernek közös célra való együttműködését feltételezi. Mindkét földrajzi hely olyan, a hol könnyen keletkezhetik a vagyon. A természet buja és bőven terem. Egyiptomban ma is néhány datolya-pálma termi meg egy embernek egész évi szükségletét, s holdanként kétszáz ilyen fa is vigan tenyész. A régi Babylonról tudjuk, hogy ott a buza és árpa — melynek kétujnyi szélesek voltak a levelei — kétszázszoros termést is adott. Több termelt, mint a mennyi az emberiség táplálására elég volt. A föltséget félre lehetett tenni. Vagyon keletkezhetett. Olyan emberek élhettek, a kik nem a kétkéző munkájából tarthatták fel magokat, hanem megtakarított vagy öröklött vagyonukból. A kik tehát ráérték az ujtásokon, az élet szebbé tételén s a haladáson jártatni elméjüket, s volt idejük a vizsgálódásra és gondolkodásra.

Kultúra csak ily társadalmakban keletkezhetik, A ki egész nap abban fáradoz, hogy megszerezze szükséges eledelét, az nem foglalkozhatik tudományal vagy művészettel.



AMERIKAI MISSIÓ KARÁCSONYI SZERETET-ADOMÁNYAINAK KIÖSZTÁSA A RANOLDER-INTÉZETBEN.



HORTHY MIKLÓS FJVEZÉR ÉS CSALÁDJA KARÁCSONYI LÁTOGATÁSA A MADARY-SZÁZADNÁL.

Kultúra tehát a Nilus és az Eufrates partjain már hétézer évvel ezelőtt is létezett, akkor, a midőn máshol az ember még kezdetleges vadtságban élt. Ez nem volt még a vas használatának az epochája. Homér sokkal későbbi korból még olyanok említ a vasat, a mely mint nagyon becses fém csak szűk-körű czélokra szolgált, de közönséges szerszámok készítésére nem használják. Achilles, mikor Patroklos halotti torán versenyeket rendez, mint nagyon ritka fémet, néhány fontnyi vasat is kitűz pályadíjúl. De a rezet és annak ötvényeit használták már az egyiptomiak és babyloniaiak akkor, mikor az európai ember közszerszámmal vadászott még a szarvasra.

De hát az emberiség vajon hétézer év előtt keletkezett? Mikor volt az, hogy az ember megjelent a földtekén?

Ignorabimus.
Dubois-Raymond, az európai hírv tudós, és a páratlan tanár — a kinek előadói termében öt-százan is szorongtunk néhanap — ki merete mondani bátran az emberi gondolkodás nagy problémáiról a merész szót: ignorabimus. Sohasse fogjuk megtudni. És hány olyan kérdés van még az általa megjelölteken kívül, a melyekre csak ez lehet a felelet. «Több dolgok vannak földön és egen, mintsem bölcselmek álmodni képes», mondja Shakespeare Hamlet-tel.

Az emberi elme pedig visszariad az ilyen kijelentésektől. Az a szegény tehetetlen és mégis büszke elme, mely meg akar magyarázni mindent, s a melyet a szegény érzete fog el, mikor egy megoldhatatlan problémára akad. A gógos ember, kicsi kéltiternyi koponyájával ki akarja merni az

ismereteknek oceánját, a melynek partján egy Newton is kagylószedő gyermeknek érzi magát csupán.

Pedig az elme minden megismerésénél mennyivel nagyobbak és fenségesebbek még a szív megismerései is, — mondja Pascal, és hát ő korának egyik legnagyobb matematikusa.

A mindent megmagyarázni vágyó gógos emberi elme még azoknak a féltudós sarlatánoknak is a karjaiba dobta volt magát, a kik meg nem értve Darwin tanításait, az ösképződés által gondolták megmagyarázhatni az ember keletkezését. A legkezdetlegesebb élő lény — mondották — önmagától jöhet létre, az hosszú évezredek alatt egyre tökéletesbülő új fajokat hoz világra s utoljára elő áll a legkételetesebb tény, az ember. Milyen egyszerűnek látszik az egész! És mekkora zagyvaság!

Komoly szaktudósok között nincs ma már senki, a ki ezt a teóriát vallaná. Egy fajból nem keletkezhetik másik. Tökéletesedés útján se, még csak keresztezés útján se. Az ember több mint kétezer esztendő óta párosítja a lovat és a szamarat, s nem tud létrehozni külön fajt, mert az öszvér nem szaporodik tovább.

Régebben azt szokták volt mondani, hogy az embernek ez nem sikerül, mert csak rövid idő óta kísérletezik, de a természetnek sok százezer esztendő állott rendelkezésére. De ez az állítás nem igaz. A felsőbb rendű állatok megjelenése óta nem mult el annyi sok idő. S a ma élő gerincesek egyszerre jelentek meg a földtekén, a legkételetlenebb nem alakulhattak át a legkételetesebbé; teljesen hiányzott hozzá az idő. Átmeneti lényeknek is kellett volna keletkezniök, s a geológiai kövületekben ezeknek sincs semmi nyoma. Még az sem bizonyos, hogy a mai medve a barlangi medvének (az ursus speleusnak) utóda-e, vagy hogy a szarvas-marhánknak ükapja-e az őstulok. Ha az emberforma majmokon keresztül a barlangi medve a mi ősapánk, hol vannak az átmeneti közbeeső alakok?

És — a mi perdöntő a kérdésben — az ember egyszerre jelenik meg a földön, a ma élő többi gerincesekkel. Nem fiatalabb náluk, azok nem régiebb fajok nálánál. Hogyan származhatott volna tehát azoknak százezer évekre terjedő tökéletesbedése által? Merő képtelenség!

De hát akkor hogyan keletkezett az ember, s hogyan az állatok egész serege?

Ignoramus!
Nem tudjuk megfejteni. S talán nem fogjuk tudni soha. S a mit az emberi elme nem képes megfejteni, arra azt szoktuk mondani: csoda. Ne szégyeljük ezt a szót! Ne ágaskodjék túlságosan az emberi gógos önértetünk. Több dolgok vannak földön és egen, mintsem bölcselmek álmodni képes.



MI KÉSZÜL A MŰTERMÉKBEN?

Látogatás a Százados-uti művésztelepen.

A villaszerű kis családi házak tornácain elsárgulva zörög a vadszöllő indája, a keményre fagyott udvaron gyerekek csuszkálnak, az ajtókat csak hosszabb dörömbölésre nyitják ki, itt is rossz a csengő és a szobrászok munkájuk közben bizony nem igen hallják, ha valaki zörget az ajtón. A Százados-uti művésztelepen, a hol legkitűnőbb szobrászaink dolgoznak, serényen folyik a munka, a miben kétségkívül része van annak a körülménynek is, hogy itt csodálatosan és kellemesen fülnek a műtermek. Hiába, a szobrászok ügyes emberek mégis, a sok piktor fagyoskodva kénytelen dolgozni az attelierekben, a szobrászok viszont a jól fűtött műhelyben fűtőréssze gyurják az agyagot, vagy faragják a márványt.

És járva a Százados-uti művésztelep műtermeit, örömmel állapíthatjuk meg azt is, hogy a szobrászoknak elég sok munkájuk van. A legtöbb régi megrendeléseken dolgoznak, de azért sok új kompozíció is születik a műtermekben. Itt is megérik az anyagiányt, a művészek sokat panaszkodnak a gipsz és főként a bronz drágasága miatt, ezek a körülmények azonban cseppet sem zavarják a munkát. Láttunk hatalmas, monumentális szobrokat, azután kis figurákat, valamennyi az utolsó hónapokban készült és ezeken az alkotásokon egyáltalában nem érzik már meg az a depresszió, a mely a proletár-diktatúra alatt ülte meg a művészek lelkét és kötötte guzsba az alkotásra hivatott kezeket.

Margó Ede, a mikor műtermében felkerestük, rusziczai márványba faragott egy női fejet. A mester visszatért a klasszikus művészek régi technikájához: alakját nem formázza előbb agyagba, hanem nyomban márványba faragja. Magyarazza munkája mellett:



MARGÓ EDE MŰTERMÉBEN.

— Ha figurákat agyagból mintáztuk, gipszbe öntöttük és a gipsz után faragtuk ki márványból, akkor a mintázásnál mindig arra törekedtünk, hogy a megoldás kőszzerű legyen. Ez a feladat bizony nehéz volt, a megoldása néha még nehezebb. Most, hogy nyomban kőbe dolgozok, a dolog természeténél fogva a munka nem nélkülözi a kőszerűségét.

A művész ezzel a technikával készítette el *Deák Ferencz* mellsobrát, melyet a főváros rendelt nála, és a mely előreláthatólag a fővárosi muzeumba kerül.

A műtermében akadunk azonban több igen sikerült és agyagminta után készült gipszöntvényre is. Ezek között különösen szép az a két relief, a melyet Margó Ede a *Magyar Bank* hőseinek megörökítésére készített el. A domborművek egyike az elesett hősök emlékének szól, a másik a hazatértek hősiességét örökíti meg. A reliefeken a plasztika megoldása egészen ujszerű, a mennyiben a művész inkább a síkszerűségre törekedett és megoldásában erősen emlékeztet az egyiptomiakra. Az egyik domborművön

huszár-attak látszik, halálos sebet kapott a tiszt, a ki ott lehel ki lelkét a harcok mezején. A megoldás itt is olyan nagyszerű, mint a másikon, a hol boldogságtól sugárzó asszony várja a megkoszorúzott sebesült hős hazaérkezését.

Égésen új megoldással készítette el a mester az Angol Kisasszonyok klostroma részére a *Kálváriát* is. Krisztus tizennégy stációja vázlatban készen van már, ezeken a vázlatokon azonban, ellentétben az eddigi megoldásokkal — a hol a nagy tömegben elveszett a lényeg — csupán két-három alak szerepel.

Szentgyörgyi István, a kinek művészete különböző munkái révén már eddig is nagy feltűnést keltett, a szénhány miatt panaszkodik, de azért szorgalmasan dolgozik ő is. A műterm közepén gondosan letakarva készen áll már az *Erzsébet-emlék* új pályázat-terve, a mely ha nyilvánosságra kerül, bizonyára osztatlan elismerést fog kelteni. Sikerült munkája a művésznak *Mátray Erzsinek*, a *Nemzeti Színház* művésznőjének, azután *Takách Zoltánnak* mellszobra. Mind



GÉMES GINDERT PÉTER MŰTERMÉBEN.

a két szobor most készült el. Ezidőszent Szentgyörgyi István a torontáli hadiemielen dolgozik, azon a monumentális kompozícióban, a melyet Torontál megye közönsége rendelt nála.

Bizakodva mondja a művész:

— Az a körülmény, hogy Torontál most ellenséges megszállás alatt van, engem nem befolyásol. Szentül meg vagyok győződve arról, hogy ez a föld rövidesen újra a miénk lesz és sor kerül majd arra, hogy az emlékmű ott hirdesse a torontáli hősök örök dicsőségét.

Kisfaludy Stróbl Zsigmond műtermében épen ebédhez terítették, a mikor a művészt meglátogattam. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy művészkörökben mostanában nagyon jól élnek. *Stróbl Zsiga* pecsenye és torta között mesélte el, hogy ujabban egész idejét az a hatalmas, két és fél méteres ösmagyar ijjas megmintázása foglalja el, a melyet nem megrendelésre, hanem művészi ambíciójára kielégítésére csinál. Később vigyázva le is emelte a hatalmas figuráról a lepel és igazán megcsodálhattuk ezt a művészi alkotást, a melynek terve még a kommun idején fogalmazott meg a művész agyában. Stróbl állandóan ezen a hatalmas szobron dolgozik most és reméli, hogy mire a vázlatok elkészül, addigra lesz gipsz is ahhoz, hogy a szobrot ki lehessen önteni.

— Szabad idejében készít azért *Stróbl Zsigmond* kisebb dolgokat is, így elkészítette már *Plányi Ervin* festőművész és *Széchenyi Alajos* gróf síremlékeinek vázlatát, azután megmintázta egyik kétségkívül legsikerültebb alkotását: a *fürdőző nőt*.

Lányi Dezső minden bizonnyal a legtermékenyebb művészek közé tartozik. A műterme tele van kész és fél kész szobrokkal. Egy hosszú asztalon sorban állnak Budapest ismert alakjainak karakterisztikus karrikatúrái. Írók, művészek, politikusok, színészek pongyolában. *Lányi Dezső* a gipszbe öntött karrikatúrákat festette épen, a mikor meglátogattuk őt. Rövidesen ismét kiállítás rendez a karrikatúrákból, a melyek ezúttal is olyan humoros feltűnést fognak kelteni, mint keltettek az eddigi kiállításukon.

Lányi Dezső azonban komoly munkákon

is dolgozik. Most készült el *Agai Adolfnak*, a *Porzó* néven dolgozott írónak mellsobrával, azután nemrég öntette bronzba néhány igazán sikerült művészi munkáját. Ezek között feltűnnek a tágas műteremben a *Kőhordó*, a *Zsákhordó*, a *Kőhajító*, nagyszerű megoldása van *Lányi jegesmedve-csoportjának*, a minthogy a művész állatszobrai különben is párjukat ritkítják. *Lányi Dezső* különben most fogott hozzá egy nagyobb kompozícióhoz, de a világról sem árulta el, hogy mi az, a min dolgozni kezdett.

Gémes Gindert Péter most nősült, feleségül vette *Bükkerty Mariskát*, az ismert festőművésznőt. Így megérthetjük, hogy *Gémes Gindert* a szobrász és *Gémes Gindertné* a festő az utóbbi időben nem tulságosan sokat dolgoztak, elvégre mindegyiküknek más dolguk is akadt bőven. Egyébként a művészpár két tagja közül az egyik a felesége portréját vési márványba, a másik pedig az ura hasonmását festi vászonra.

A műtermekben találunk azért néhány igen sikerült vázlatot. Ezek között a legsikerültebb az *aranyelovácsi szerb-magyar katolikus temető közepén felállított emlékmű* vázlat. Ebben a temetőben hétezer hős — fele magyar, fele szerb — nyugosza örök álmát. Az emlékmű közepén áll *Krisztus*, a ki egyik kezével a magyar, a másik kezével a szerb katonát öleli magához. A gondolat nagyszerűsége egyforma a technikai megoldás kiválóságával.

Sikerült alkotás még egy hősi halált halt léghajós-tiszt síremléke, azután *Evva Lajos* síremléke is és kétségkívül sikerültek voltak azok a vázlatok, a melyeket a művész négy és fél éves katonáskodása alatt elloptak a műterméből.

A művésztelepen dolgozó többi szobrász és festő műtermében is szorgalmasan folyik a munka, erről azonban majd egy másik cikk keretében számolunk be. *Paál Jób*.

A HATODIK.

Elbeszélés. — Irta *Illy János*.

Mikor Verébné, az írónk felesége bejelentette az urának, hogy útban van a hatodik gyerek, az ember hosszú, fáradt, fehér ujjával belemarkolt korán öszülő üstökébe, tulajdonképpen meg akarta magát egy kicsit tépázni, hogy az élet már megint ilyen csúfosan kifogott rajta, de az asszony előtt még sem merte megmutatni, hogy ebben a pillanatban egy kissé megharagudott az életre, haragosra feszült ujjait ernyedten bújatta végig a homlók-



LÁNYI DEZSŐ MŰTERMÉBEN.



KISFALUDY STRÓBL ZSIGMOND MŰTERMÉBEN.



SENTGYÖRGYI ISTVÁN MŰTERMÉBEN.



JELENET A JUNIUSI KALOCSAVIDÉKI ELLENFORRADALOMBÓL, MELYET A KOMMUNISTÁK VÉRBE FOJTOTTAK. Gábor Lajos rajza.

kán, az ajka körül kényszeredett furcsa mosoly terpeszkedett, mint öreg ház falán az erőtlen téli napsugár:

— Hát csak jöjjön az a gyerek! Valami csak lesz! Úgy még sohase volt, hogy sehogyse lett volna!...

Keserű nevetésre fakadt ez után a mindent megmagyarázni, minden borús várását eloszlatni igyekvő erőtlen szellemeskedése után. Többet nem is beszéltek az érkező hatodikról. Csöndes nembánomsággal tértek napirendre fölötté.

Valamikor az első, mirtuszkoszorús, szűz vágyódásban fogant gyerek bezzeg egészen másképp csöppent be közéjük. Megremegeve keresték akkor egymás tekintetét, sovány, sápadt kezeit egymásba fonódtak, úgy tudtak egymásra nézni akkor, olyan leboruló, fogadkozó erős nézéssel, mintha a világ minden vágyott gazdagságával, hiú pompájával egyszerre sötétbe vesztett volna ez előtt a hatalmas fényesség előtt, a mely előre világított a tapiskáló apró lábak édes csetlés-botlása elé.

Az írrok delutánonként otthon dolgozott. Sok munkája volt mindig. A sok rakoncátlan gyerekláb sok cipőt szagatott, a sok éhes szájacskó lármas mohósággal tudta rávetni magát a nagy barnahasú kenyerre. Az asszony egy delután sietve ment el hazulról. Vértelen, sovány arcára az izgalom hintette rá rőt lázvirágait. Az ember látta ezt az izgatott sietést. Azt is tudta, hogy hova siet az asszony. Fél füllel mindig fölfigyelt a görnyedt körmölcséből, ha a felesége a szomszédban lakó pinceszasszonyával trécselt suttogva a szoba sarkában, a szakadt ölü öreg pamplagon. Egy pár szó odafér hozzá: „Nagyon megbízható, ügyes asszony az... érti a dolgát... én is úgy voltam egyszer a negyedikkel... az uram se akart már többet... menjen csak el hozzá Verébné!...

Az írroknek inkább az eszéhez, a hidegen, józanul számító agyához férköztek ezek a szavak, mint megkopott öreg szívéhez, mely erőtlen bágyadsággal ott húzódtott meg a mellében, mint egy hangolatlan, porlepte zongora egy öreg házban, a melyből mindenki kiköltözött.

Mikor hazajött az asszony, az írrok fél-szemmel odaesett feléje, nem mert a szemébe nézni. Nem akarta megzavarni, megfélemlíteni. Az asszony erőtlenül dobta le magát a szakadt pamplagra. Az ötödik, a melyik ott csúszkált kis piszkos ingecskéjével a korhadt fapadlón, belekapaszkodott a ruhájába, a negyedik felmászott az ölébe, megsimogatta az anyja vértelen arcát, Verébné ráborult a két beléje csimpaszkodó, markolózó gyerekekre, a szája felcsukló sírással gügyögte a

meleg gyerekfejekre: Nem... nem, soha!... Beleharapott az ajkába. Észrevette az ember feléje settenkedő, nyugtalan tekintetét, félelem fogta el: Ez az ember, ha megtudná, hogy mit akart tenni, talán agyon is verné!... Nem... nem teszi meg! És már nevetett megint, fájdalmas szomorú nevetéssel. Az új mondása jutott az eszébe: Úgy még sohase volt, hogy sehogyse lett volna!...

Ez után a keserű vizáztatás után kiment a konyhába, hogy lekváros kenyereket szeljen az őt hangosnak.

És egy napon, a mikor bódult tavaszi örömkö után futkostak a gondatlan emberek, a nagy öreg ház harmadik emeletén, az írroké kopott, egyetlen szobájában megszületett a hatodik. Hangosan, követelőzően lépett be az életbe. A szobában sürgölődő asszonyok mosolyogtak:

— Ejnye, de hangos a kis ember!...

Az írrok szédülten perdült ki a szobából. Kint az udvaron durva erővel rohant rá a tavaszi este néhez, mákonyos illata. A házban még nem gyújtottak lámpát sehol, csak az írrok szobafüggönyén táncoltak végig a hatalmasra nőtt asszonyáryak. Az írrok lebotorkált a tavaszi örömköben fürdő utcára, melyből neki csupán a lázas sietés, vagy a szédült töprengés jutott. A lépcsőházban Weberékkel találkozott. Színházba mentek.

Az asszony parfümjé belekapaszkodott az orrába, szinte fejbe költöztette, durva erővel oldalba bökte, hogy ilyen is van: Ilyen illatos, piperés, kikészített színházbasietés. A férfin a selymes belépőkabát alatt görcsösen kacagott a fehér plasztron, Veréb egy pillanatra mohón szippantott bele a gazdagság mellette elvonuló röpke megérzésébe, egy kis időre kihullott belőle az újonnan érkezett gyerekgügyögés, minden idegével belekapaszkodott ebbe a reáboruló bódító suhogásba.

Weberné finom keztyűs keze belekarolt az írrok sovány, csontos karjába:

— Jó estét Veréb úr? Hogy van, mi újság? Az írrok meghiúsítottan kapta oda a fejét. Fél-szeg, remegő izgalommal hajolt meg:

— Oh, köszönöm nagyságos asszonyom, szívés érdeklődését, semmi... igazán semmi különös! Mi is történhetik egy szegény ember életében! (Elkényszeredett, szinte szégyenkező mentegetődéssel tette hozzá)... a golya egy kis fiúcskával állított be az imént hozzánk!...

— Egy kis fiúcska?!... — csattant fel Weberné, — de hiszen ez nagyon érdekes! És ön azt mondja, hogy semmi újság sem mondhat?! Hallod Richard! — fordult az urához, a ki simogató tekintetével boldogította a kis írrokot — kis fiúcskája születt

Verébnének és ez a furcsa ember azt mondja, hogy semmi újság sincs náluk!

Színházi gyöngyretiküljéből kivette lorgonját és azon át nézte a sötétedő lépcsőházban a hatodik Veréb-gyerek apját, mint valami érdekes tárlati képet, a mit a szalonja falára akar megvásárolni. Négy éve voltak házasság és a lakásuk ugyanolyan eszöndes, hideg előkelőséggel várta őket esténként, mint az első napon, a mikor a nászútjukról visszaérkeztek és a férj az após takarékkönyvébe jegyzett, gögösre puffadt számokban, az asszony pedig a bő kézzel szerteszőrt kényelemben gyönyörködött.

A hatodik Veréb-gyerek azonban sehogysem volt meglegedve a frissen hasadt étellel. Apró, vértelen kis szájáról éles, artikulátlan panasza jaldult bele a Veréblakás gyereklármás, fülledt zsvájába. Az életbe cipelt betegség kegyetlen ridegséggel fójtogatta a kis gyereket, a sovány írrokne éjszakákon át hintáztatta a vergődő hatodikot, az írrok néha felkelt, kidülledt, álomkerülő szemével rábámult a bölcse, az ajka mögött hangtalan keserű harag lázozott, a szája harapott, nagy csontos, vértelen kezeit ráborította mellére, úgy csitította, rejtegette a belül fakadó szörnyű gondolatot: Minek... minek is jött ez a kölyök!... Egy pillantása néha odatévedt az asszony ajkára. Tűző, néma alázatot talált ott és ilyenkor gyáva meghunyászkodással megtorpant benne a talpraugrott harag. Másnap reggel álmos, kókadtt, nehéz fejjel ballagott fel a kis ákáczivárós budai utcából a miniszteriumba.

Egy nap ott ültek ketten a bölcse előtt. A gyerek hörgő köhögéssel kapaszkodott bele az ismeretlen nagy életbe, mely ott várta őt csodás misztériumával valahol túl az írrok lakás küszöbén. Az apja ránézett az asszonyra, az ajka csöndes szóra fakadt:

— Beteg-e a gyerek! — a tekintetével megsimogatta a sárga pergament arcot — nem vízi ez sokáig!...

Mind a ketten megremegetek egy pillanatra. Titkolt, hangtalan panaszkost most találkozott először, most már tudták egymásról, hogy gyöttrő, magukbafojtott vágyódással mind-egyik várja, hogy az a csöpp beteg élet itt hagyja ezt a lármas, ötgyerekes küzködést.

De a hatodik Veréb-gyerek makacsul ragaszkodott az élethez. Álmatlan, gyűrött éjszakák következtek, a melyek után a hivatal-főnök azt kérdezte reggel az írroktól:

— No Veréb úr! Talán csak nem lumpolt, hogy olyan sápadt, gyűrött az arca!...

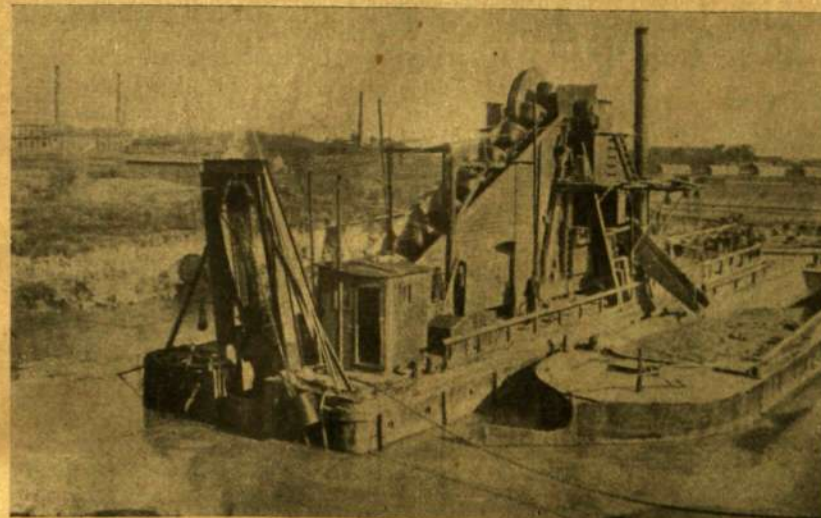
Bódult, fáradt napok multak el. A kis Veréb-gyerek vézna kis teste már ott bámult ki néha az ablak párkányáról a nagy öreg udvarba. Érdekesnek találta az életnek ezt az elejét hullott első darabkját és fájdalmas sírásra torzult ajkán megjelent az első mosoly is. Weberné épen az udvari szobában tartózkodott, a mikor az ablakon át meglátta a kis hatodik Veréb-csemétét. A jorgonyját felkapta a szeméhez, azon nézte a gyereket:

— Jaj de herczig — és hozzátette még — szegényke!...

Nagyvirágos, illatos pongyolájában lefutott Verébékhez. Kopogtatására a Veréb-gyerekek mind az ajtóhoz rohantak, úgy kellett elcsitítani őket onnan. A fülledt, nehéz szagú lakásban idegesen csavartá az orrát Weberné. A sovány írrokne kötényével végigtörölte a rozoga székét (minden bürtörtönkre tesznek azok a haszontalan kölykök), Weberné körül nézett a lakásban, a tekintete a sok maszatoss gyerek közül kikereste a hatodikot:

— Azért jöttem kedves Verébné, hogy ezt a kis csemétét, hogy is hívják?... Ahá, Pistike, hát a Pistikét néha hozzáz engedjék, az uram egész nap az üzlet után szaladgál és ilyenkor olyan unalmas az a nagy lakás, ha megengedik, elvinném magamhoz ezt a kis lurkót!...

Az írrok a feleségére nézett. Ebben a pillanatban úgy érezték, hogy ez a halálba kívánt, szomorú, beteg gyerek tulajdonképpen mégis csak az övék, furcsa volt, de egyszerre úgy látták, mintha az a gyerek, valami érdekes, földöntúli szépséget sugározná a szűk a lakásban, nem is olyan csunya az a lurkó és milyen okos egy kölyök!...



A NAGY KOTRÓGÉP AZ ÚJ MEDENCZÉT ÁSSA.



VASBETON SZEKRENYEK FELEMELÉSE ÉS A VIZRE SZÁLLÍTÁSA.

A BUDAPESTI KERESKEDELMI KIKŐTŐ ÉPÍTÉSE.

Az írrok vállat vont a furcsa kívánságra:

— Hát csak tessék! Marad itt még elég!... Erre már kacagásra fakadt és vele nevetett az egész lakás, a felesége, Weberné, a gyerekek, még az a beteg, vértelen kis hatodik is...

A hatodik Veréb-gyerek ott nőtt fel a jószagú, finom Weber-lakásban. Később már az egész napját ott töltötte. Esténként cukorral megrakodva jött haza. Ilyenkor megrohanta a többi őt, mohó verekedéssel vetették magukat az öcsüik bőkezűségére, a hatodik pedig felhúzza pittyedt kis gyerekszáját:

— Csak vigyétek, netem van még sőtall több!

Az írrok felhőrdült a gazdagság eme pökendi jelentkezésére, egy pillanatra úgy érezték, hogy most tulajdonképpen pofon kellene vágni a gyereket, ránézett a feleségére, egy kis felázadást, egy kis haragos fellobbanást várt az asszonytól, hogy egyesült erővel rávessék magukat és kidobják innen a gögnek betolódott első jelentkezését, de az asszony csöndes mosolygással nézte a cukorért marakodó gyerekeket és csak annyi bugygyant ki a száján:

— Legalább jut a többinek is!...

Néha már estére sem jött haza a gyerek. Ott aludt Weberéknek. Simogató, puha, se-lyempaplan alatt rugdalta szét hancuzozó lábacskaikat.

Egy nap, a mikor beírták az első elemibe, kis matrázgalléros új ruhát vett neki Weberné. A palatáblát, meg az ábczés könyvet is Weberék vették neki.

Egy vasárnap azzal lepte meg az apját, hogy már ismeri az összes betűket, már ír-kába is írnak. Az írrok odarohant az asztalhoz, a hol az írrok könyökölve, gondterhes arccal ott körmölt a gyerek.

— No hadd lám — szölt az apja — mit tudsz már, le tudod-e már írni a nevedet?!

A tekintete mohó kereséssel hullott az írrokára, hirtelen meg kellett kapaszkodnia a szék támlájában, beleharapott az ajkába, felcsukló harag küzködött a mellében, az írrok ott bámult rá nagy, gondos, az írás első lábában fogant betűkkel az a gögös idegen név:

— Véber... Véber... Véber néni...

Az apa sovány, csontos keze hirtelen harraggal lecsapott a garasos írrokra, egy dühös markolással gombolyaggá gyűrődött a friss írás, a gyerek tágra nyílt szájacskájával az apjára bámult.

— A nevedet, az én becsületes, szegény nevedet ird le te kölyök! — ordította az apja...

Verébné ijedten rontott be a sovány vasárnap ebéd kotyvasztása mellől a szobába, az írrok kétségbeesett, panaszos jaldulással üvöltötte feléje:

— A nevét, a becsületes, szegény nevét nem akarja leírni ez a kölyök!... És a kis Veréb-gyerek estéig büntetésből mindig csak a nevét körmöltte, az ő szürke, szegény nevét:

— Veréb... Veréb... Veréb...

Aznap este nem eresztették át Weberékhez. Vacsorát is az anyja adott neki. Szilvalekvá-

ros fekete kenyeret majszolt aznap este mind a hat Veréb-gyerek.

Az írrok végignézett rajtuk, mint a győztes hadvezér a csapatain, meg volt elégedve a gyerekeivel: Mind a hat együtt volt és mind a hatnak egyformán maszatoss volt a szája a szilvalekvártól!...

A VATIKÁN PINCZÉI.

Regény.

Írta André Gide. — Francziából: König György.

I. KÖNYV.

A TUDÓS.

I.

1890-ben, XIII. Leo pápasága idején X. doktor, a csúzos betegségek specialistájának hírneve Rómába vonzotta Armand-Dubois Anthime szabadkőművest.

— Ugyan, — kiáltott fel sógora, gróf Baraglioul Gyula, — hát a testét ápolni megye oda! Rómába! Bár inkább a lelket gyógyítaná meg, mert az sokkal betegébb!

Armand-Dubois, hangsúlyozva az önmaga fölött érzett részvétet, ezt felelte:

— Szegény barátom, nézze hát a vállaimat.

A jölkű Baraglioul akaratlanul is fel-emelte szemét sógora vállai felé. Ezek reszekettek, mintha egy mély, visszafojthatatlan nevetés rengette volna meg őket; szomorúság volt látni, hogy ez a félig béna, hatalmas test mint érvényesítő izomereje roncsait ily nevetéséges mozgásban. De mit! Mindkettőjüknek megvolt a maguk elfoglalt álláspontja az életben, Baraglioul ékesszólása ezen mitsem változtathat. Az idő talán? A szent helyek titkos javallata... Végtelenül elbátortalanodott hangon Gyula csak ennyit mondott:

— Anthime, maga nekem nagy szomorúságot okoz. (A vállak mindjárt megszüntek táncolni, mert Anthime szerette sógorát.) Bárcsak megjavulva látnám viszont három hónap múlva, a mikor majd a Szent évi ünnepek alkalmával fel fogom keresni Rómában.

Már Veronika egészen más szellemi hajlandóságokkal kísérte férjét. Épen oly vállásos volt, mint Margit nővére vagy Gyula és ez a hosszú római tartózkodás egyik legkedvesebb vágyának teljesülését jelentette. Egyhangú, csalódott életét számos vallásos foglalkozással tette melegebbé és gyermektelen lévén, a legfőbb lénynek szentelte azokat a gondokat, melyeket gyermek nem kérhetett tőle. De jaj, nem volt sok reménye, hogy Anthime-ot visszavezethesse Istenhez. Tudta régóta, hogy mily csökönyösségre és mily lemondásra képes ez a széles és zárt koponya. Flons abbé megmondta neki:

— A legmegingathatatlanabb elhatározások, asszonyom, a legrosszabbak. Itt csak csoda segíthet.

Már nem is szomorodott a dolog fölött. Rómába való költözködésük első napjaitól

kezdve mindkét hitvestárs külön-külön rendezte be a maga visszavonult életét, Veronika a háztartás gondjaival és vallási gyakorlatokkal, Anthime pedig tudományos kutatásaival. Így éltek egymás mellett, egymás ellen, háttal egymásnak és így támogatva egymást kölcsönösen. Ez életmód folyamán képe valami egyetértésfele fejlődött ki közöttük, valami félboldogság borult rájuk, mert mindegyikük a másik támogatásában saját erényének hallgatóságos alkalmazását vélte felfedezni.

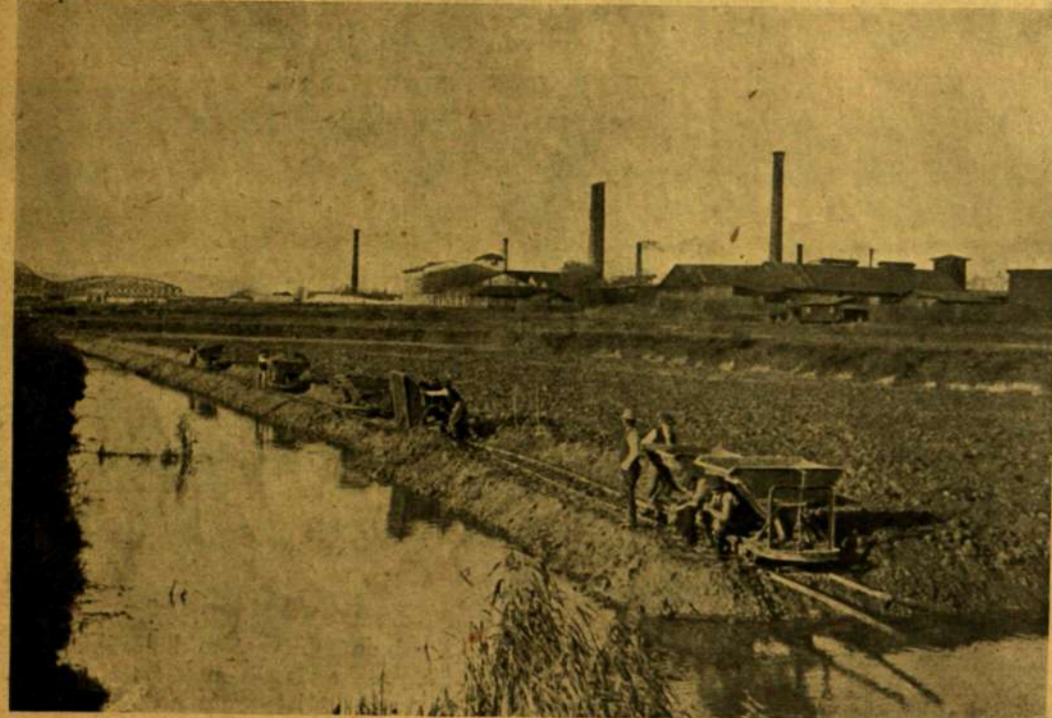
Az a lakás, a melyet egy ügynökség közvetítésével béreltek ki, úgy, mint a legtöbb olasz lakás, jelentékeny hátrányok mellett számos előnyt is nyújtott. A Via in Lucina-i Forgetti-palota egész első emeletét foglalta el ez a lakás s elég szép terrasszal rendelkezett, a mi Veronikában azonnal azt a gondolatot ébresztette fel, hogy itt aspidistákat fog termelni, melyek oly rosszul sikerülnek a párisi lakásokban. Ahhoz azonban, hogy a terrassza juthasson az ember, át kellett menni a narancsos kerten, ezt pedig Anthime azonnal laboratorium céljaira foglalta le a maga számára és kikötötte, hogy átjárni rajta csak a nap egy bizonyos órájában szabad.

Veronika zaj nélkül benyitotta az ajtót és lesütött szemmel, mint a hogy a kispap megy el illetlen falfelirások mellett, átlapta magát a szobán, mert nem akarta észrevenni Anthimenak a karosszékéből kiemelkedő óriási hátát, a mint valami gonosz kísérlet fölé volt hajolva. Anthime pedig úgy tett, mintha mitsem hallana. Mihelyt azonban felesége visszatért, föltápaszkodott a székről, elvándorolt az ajtóhoz és összeszorított ajakkal, gonoszán, tekintélyt parancsoló kézmozdulattal, st! — betette a kilincset.

Ez volt az az óra, a mikor Beppo, a felhajtó, megjött átvenni megbízásait.

Ezt a tizenkét vagy tizenhárom éves fickót, ki rongyokban járt, nem voltak szülei, nem volt otthona, Anthime fedezte föl néhány nappal Rómába érkezésük után. Azelőtt a szálloda előtt, hol a házaspár az első napokban a Via di Bocca di Leonén megszállott, Beppo a járókelők figyelmét egy maréknyi fű alatt kuporgatott tücsök segítségével, mely egy nádvársában volt ellelvezve, iparkodott magára terelni. Anthime hat sout adott a rovarért, majd kevés olasz tudománya segítségével úgy a hogy megértette a fiúval, hogy abban a lakásban, a melybe másnap kell hurczolodniok, a Via in Lucinán, szüksége lesz néhány patkányra. Minden, a mi csúszik, mászik, uszik vagy repül, hasznára van kutatásaiban. O eleven hússal dolgozik.

Beppo, született felhajtó, szívesen szállította volna a Capitolium sasát vagy nőtény farkasát is. Tetszett neki ez a mesterség, mert megfelelő kóborlási ösztöneinek. Tíz sout kapott naponként, de ezért a háztartásban is segédkezett. Veronika előbb rossz szemmel nézte, de attól kezdve, hogy észrevette, hogy keresztet vet, mikor a ház északi sarkán levő Madonna előtt elmegy, megbocsátotta



A RÉGI KIS-DUNA MEDENCEZÉ BETÖLTÉSE.

neki fonyait és megengedte, hogy egészen a konyháig hozza a vizet, szenet, fát és rőzsét; még a szatyrot is szabad volt vinnie, mikor Veronika maga ment a piacra, kedden és pénteken, vagyis azokon a napokon, a mikor Karolin, a Párisból magukkal hozott szakácsné túlságosan el volt foglalva odahaza.

Beppo nem szerette Veronikát, de nagyon tetszett neki a tudós, a kinek nehezére esvén lebortokálni az udvarra, hogy átvegye áldozatait, megengedte a gyermeknek, hogy feljöjjön a laboratóriumba. Ebbe egyenesen be lehetett nyitni a terraszról, melyre titkos lépcső vezetett fel az udvarból. Rideg magányosságában Anthimenak dobogni kezdett küssé a szíve, mikor a téglákon a kis meztelen lábak dobogása közeledett. De nem árulta el magát, semmi sem zavarta meg munkájában.

A gyermek nem kopogott az üvegajtón, hanem megkaparta s minthogy Anthime ott maradt asztala fölé hajolva, a nélkül, hogy választott volna, Beppo néhány lépést tett előre és friss hangján kérdezte, hogy szabad-e? azonnal derülvén töltve meg a szobát. Hangja után angyalnak mondta volna az ember, pedig hóhérség volt. Vajjon mily áldozatot hozott megint abban a székben, melyet a kivégzési asztalra tett? Anthime, teljesen elmerülve munkájában, gyakran nem nyitotta ki azonnal a székot, csak egy pillantást vetett rá. Mihelyt látta, hogy a szék mozog, a dolog rendben volt: patkány, egér, veréb, béka, minden jó volt ennek a szörnyetegnek. Némelykor Beppo nem hozott semmit, de mégis bejött. Tudta, hogy Armand-Dubois várja őt, még ha üres kézzel jön is. Míg a gyermek ott állt egy hang nélkül a tudós mellett, ki valamelyik gaz kísérlete fölé volt hajolva, nem merném állítani, hogy Anthime nem tetszelgett magának hiúságában valami ál-lsten érzetével, a mikor a kis fiú szeme felváltva hol rémülettel az állatokra, hol pedig csodálkozással ő reá tekintett.

Armand-Dubois Anthime azt állította, hogy addig is, míg elő nem veszi magát az embert, tropizmusokra vezeti vissza a megfigyelt állatok minden cselekvését. Tropizmusok! Alig hogy ez a szó ki volt találva, máris egyébről sem lehetett hallani. A lélektani kutatók egész csoportja már csak tropizmusokra esküdött. Mily csodás fény sugárzott ezekből a betűkből! Egészen nyilvánvaló, hogy a szervezet ép oly hatásosnak enged, mint a napraforgó, mely akaratlanul fordítja tekintetét a nap felé, a mi könnyen visszavezethető a fizika és a thermochemia egyszerű törvényeire. Végre kimutatható, hogy maga a világegyetem is valami megnyugtató jóindulatot árul el. Az

élő lény legmeglepőbb mozdulataiban is most már könnyen fel lehet ismerni a ható erő iránti tökéletes engedelmséget.

Oly célból, hogy megoldja a kitűzött feladatokat, hogy rákényszerítse a foglyul ejtett állatot a maga egyszerűségének beismerésére, Armand-Dubois Anthime a folyosós, csapóajtós, útvesztős skatulyák egész bonyolult rendszerét találta ki, melyben voltak rekeszek élelemmel, más rekeszek minden nélkül, ismét mások tüsszentető porral, különböző színű és különböző alakú ajtókkal felszerelve. Ezek az ördögös szerszámok, melyek kevéssel utóbb Németországban óriási sikert értek el. *Vexierkasten* név alatt (ezt nem a szerző találta ki) az új psychophysiologiai iskolának arra szolgáltak, hogy egy lépést tegyen előre a hitetlenségben. És hogy világosan kimutathassák a hatást az állat egyik vagy másik érzékére, agyának egyik vagy másik sejtjére, megvakították vagy megsüketítették azokat, megfosztották egyik vagy másik szervüktől, vagy testrészüktől, melyet az ember nélkülözhetetlennek tartott volna, melynek hiányát azonban az állat Anthime nagyobb dicsőségére elviselte.

Anthime közleményei a feltételes reflexekről forradalomba hozták az upsalai egyetemet. Éles viták támadtak, melyekben résztvettek a legkitünőbb külföldi tudósok. Anthime



FÖLDMUNKÁLATOK.

A BUDAPESTI KERESKEDELMI KIKÖTŐ ÉPÍTÉSE.

agyában azonban újabb kérdések rajzoltak. Hagyta hát cívódní kartársait, ő folytatta kutatásait más mezőkön, be akarva venni lsten várát legrejtettebb sáncaiban is. Neki nem volt elég csak úgy általánosságban elismerni, hogy minden mozgás elhasználódással jár, sem az, hogy az állat pusztán izmai és érzékei használata által veszít súlyából. Minden egyes alkalom után azt kérdezte: mennyi? És ha a kimerült alany magához iparkodott térni, Anthime a helyett, hogy enni adott volna neki, megmérte. Új elemek hozzávegyítése túlságosan bonyolította volna a következő kísérletet: megmérte mindennap hat megkötözött és kopláló patkányt, ezekből kettő vak, kettő félszemű és kettő látó volt; ez utóbbiaknak látását állandóan egy kis malomszerkezet forgása rontotta. Ot napi koplalás után mily viszonyban vannak egymáshoz az egyes állatok súlyvesztései? Armand-Dubois mindennap délben pontosan feljegyezte a diadalmas új számjegyeket.

II.

A Szentévi ünnepségek közeledtek. Armand-Dubois-ék minden napra várták Baraglioulékat. Aznap reggel, mikor megérkezett a sürgöny, mely estére jelezte érkezésüket, Anthime elment nyakkendőt venni.

Anthime keveset járt el hazulról, mert nehezére esett a mozgás. Veronika szívesen végezte helyette a bevásárlásokat, vagy elküldte hozzá a szállítókat, ha mértéket kellett venni. Anthime rég nem törődött már a divattal, de bármily egyszerűnek óhajította is a nyakkendőt, mégis maga akarta kiválasztani.

Az ebéd egy órára volt mondva. Anthime délben haza jött a nyakkendővel, elég korán, hogy megmérje még állatait.

Anthime nem volt hiú ember, most azonban szükségét érezte, hogy felpróbálja a nyakkendőt, mielőtt munkához lát. Egy törött tükködarab hevert laboratóriumban, mely valamikor tropizmusok felidézésére szolgált. Az egyik ketrechez támasztotta és oda hajolt, hogy megkeresse benne arca mását.

Anthime felfelé fésülte egykor vörös, most azonban már szürkés-sárga, dús haját, melynek színe a maga bizonytalanságában az aranyozott ezüst tárgyak színére kezdett hasonlítani. Bozontos szemöldökei egy a téli égnél is szürkébb és hidegebb tekintetet fedtek. Rövidre nyirt kis pofaszakállá megörizte azt a fakó színt, melyet összeköcsölt bajusza mutatott. Végigsimította keze külső felével beesett orcáit, szögletes álla alatt:

— Igen, igen, — mormogá, — meg fogok borotválkozni.

Kiemelte a borítékból a nyakkendőt, le-tette maga elé, levette nyakáról a selyem-

kendőt és kihúzta belőle kameával díszített melltűjét. Hatalmas tarkóját alacsony, elől kivágott gallér övezte. Itt, ezen a ponton, daczára azon törekvésemnek, hogy csak a lényegest akarom elmondani, nem hagyhatom szó nélkül Armand-Dubois Anthime daganatát, mert mindaddig, a míg jobban meg nem tudom különböztetni a lényegest az esetlegestől, mit kívánhatnék egyebet tolamtól, mint pontosságot és szigorúságot? Ki állíthatná vajjon, hogy ez a daganat nem játszott semmiféle szerepet és nem birt súlylally Anthime azon elhatározásainál, melyeket a szabad gondolatnak tulajdonított? Még inkább hajlandó lett volna nem venni komolyan köszvényét, de ezt a fukarságot sehogyssem tudta megbocsátani a jó lstennek.

Ugy jött ez neki, maga sem tudta hogyan, kevés idővel házassága után. Balfülettől dél-nyugatra, ott, a hol a bőr szőrösödni kezd, kezdetben csak egy jelentéktelen kis borsó volt. Sokáig el tudta titkolni dús hajzata segítségével, melyet fűrtökben fésült a kinövésen keresztül. Veronika maga is csak nemrég vette észre, egy éjszakai ölelés alkalmával.

— Mid van neked itt? — kiáltott fel.

És mintha leleplezve a dudor sem akarta volna tovább megőrizni szerénységét, néhány hónap alatt fogolytojás nagyságúra nőtt, később gyöngytyúk- és végül tyúktojásnagyságúra s itt aztán megállt. A ritkuló haj két-felé vált rajta és kiemelte. Negyvenhat éves korában Anthime már nem gondolhatott arra, hogy tessék a nőknak. Egészen rövidre nyirta haját és alacsony gallérokat kezdett hordani, melyekben egy mélyedés nyújtott hajlékot daganatának s még jobban kidomborította. Ennyit Anthime daganatáról.

Nyaka köré fonta az új nyakkendő szalagját. A nyakkendő kellős közepén egy kis acélfolyosó vezetett, ezen kellett átcsúsztatni a szalag végét, melynek a szerkezetbe bele kellett ékelődnie. Szellemes találmány volt ez a szerkezet: épen csak a szalag látogatását várta meg s akkor otthagya a nyakkendőt, leest a kísérletező asztalra.

Anthime kénytelen volt Veronika segítségéhez fordulni, a ki rögtön odasietett.

— Nézd csak, varrd ezt fel, — kérte Anthime.

— Gép munka, nem is ér semmit, — mormogá Veronika.

— Annyi bizonyos, hogy leest.

Veronika, háziruhájára tűzve, a bal mell alatt mindig két varróút hordott, az egyiket fehér, a másikat fekete czérrával. Azonnal hozzáfogott a varráshoz, ott, az üvegajtó mellett s a nélkül, hogy leült volna. Anthime nézte ez alatt. Elég kövér, jelleg-



VASBETON SZEKRENYEK.

zetes vonású nő volt, makacs, mint ő, de mégis csak alkalmazkodó. Ajkai körül mindig ott volt a mosoly s így egy kis bajusz a szája szélén nem keményítette meg túlságosan vonásait. (Folytatása következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Európa legszegényebb népei közt címmel kezdjük közölni mai számunkban *Krúdy Gyula* egy pompás cikksorozatát, a melyben finom tollal és meleg szóval írja le a rutén nép földjét és életét. Hazánk ez északkeleti darabját is el akarják tőlünk szakítani, a magyarhoz vátig hű népének tiltakozása daczára s ez már magában is különös érdekességet ad *Krúdy* szép és színmagyar lelkü irásának. A cikksorozatot azon a helyen közöljük, a hol az eredeti regény szokott lenni s néhány száma fog terjedni utána; majd egy kiválon becses regény közlését fogjuk elkezdni.

A Vatikán pinczéi címmel új fordított regény közlését kezdjük meg e számunkban. A regény szerzője *André Gide*, kinek számos műve közül tudtukkal magyar nyelven meg egyik sem jelent meg, annak daczára, hogy Gide egyike az ifjabb francia írógeneráció legzámottevőbb tagjainak s ahhoz a körhöz tartozik, mely a háború előtti időkben *Romain Rolland* körül csoportosult. Az a regény, melyet közölni fogunk, a legdeklarációsabb olvashatók egyike s még egyrészt bonyolalma a legszenzációsabb detektívregényekre emlékeztet, másrészt az alakok megjelenítése tekin-

tetésben nagy erőt mutat s a mélységtől sem áll távol. A *Vatikán pinczéi* Könyg György fordította magyarra.

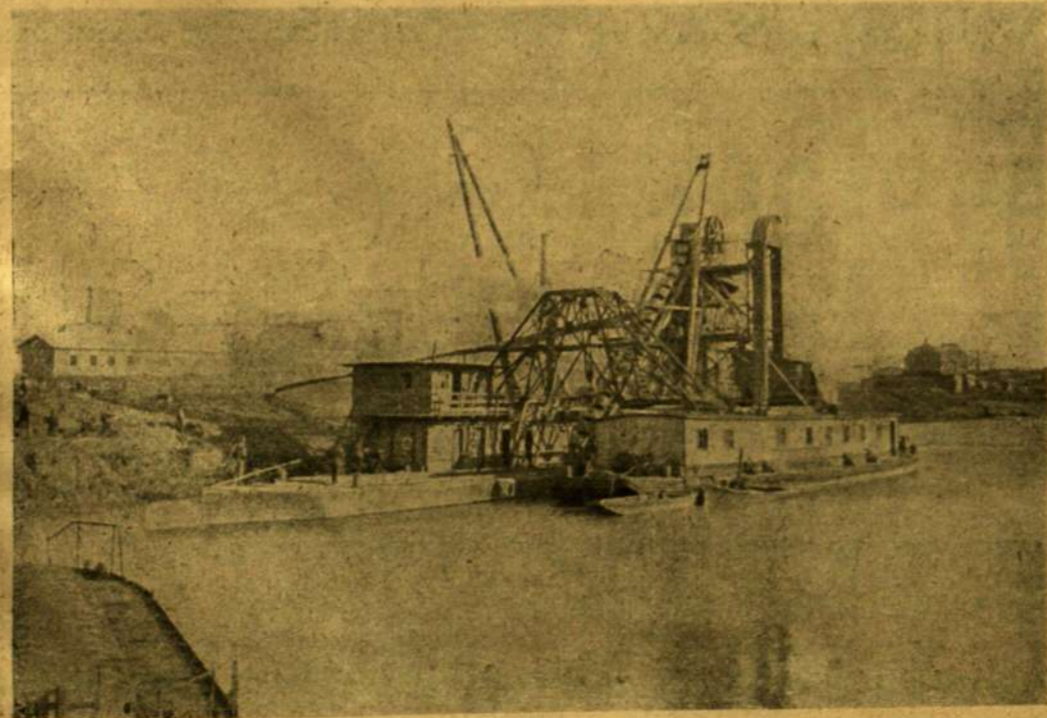
Világosság. *Henry Barbusse* a legnagyobb név azok között, a melyeket a háború az irodalomban fölvetett. *Tűz* című regénye az egész világon óriási olvasóközönségre talált s mindenütt elismerték, hogy ez a háborúnak legmélyebb távlatú és legszélesebb ívű irodalmi ábrázolása. Újabb regénye, a *Világosság* szintén háborús témát ragad meg s egy francia kispolgári fiatalembernek, egy gyári hivatalnoknak egyéni sorsát írja meg, a mint csöndes hétköznapi életéből, felesége mellől kiragadja a háború és belevonzolja a lövészárk minden viszontagságába, nélkülözésébe és szenvedésébe. Egyszerű, lelkileg mozdulatlan belső élete a nagy szenvedés hatása alatt izgalomba jut, megsokszorozódik, revidálja magában az életét, az emberiségről, a hazáról eddig alkotott fogalmait, egész világnézete kimélyül, hatalmas arányokban kiterjed és fölemelkedik a humanitás magaslataira. A regény ragyogó példája annak, hogy miképp alakítja át és magasztosítja fel a szenvedés a leg-egyszerűbb lelkeket is. A lelekrájk rendkívüli finomságával van írva; a hős lelki fejlődése lépésről lépésre meggyőző motíválással és teljes meglepetéssel áll az olvasó elé s a többi alakokban, polgároknak és katonáknak meglátni az emberi élet egész nagy skáláját. A modern irodalomnak igen kevés ehhez fogható gondolatokban gazdag regénye van. *Barbusse* regénye, melyet lapunk regényrovatában közlünk, most könyvalakban is megjelent magyarul. *Schöpfstin* Aladár gondos fordításában. A vasos könyvet igen szép kiállításban a Franklin-Társulat adja ki; ára 20 korona.

Külföldi regények. Több nevezetes külföldi író regénye jelent meg most új magyar fordításban. *Balzac*-nak, a kit a magyar közönség csak most kezd pontosabban megismerni, most *Pons* b.csi című regényét adta ki a Révai-féle Klaszikus Regénytár. *Enekek* Marcell igen gondos és hű fordításában. A nagy francia író szellemének legjavából való ez a regény. A spanyolok híres íróját, *Perez Galdost* eddig csak *Elektra* című szenzációs szindarabjáról ismerte a magyar közönség, most *Misericordia* című regényét kapjuk ugyan-csak a főntebb említett vállalatban. Különleges témájú regény ez: a koldusok életét rajzolja mély lélektani látással, kitünően megrajzolt alakokkal. *Hegedüs* Arthur fordítása megértőn tolmácsolja a spanyol író. *Knut Hamsunn*-k, a nálunk inkább emlegetett, mint ismert dán írónak egyik legnagyobb jelentőségű művét, *Az any föld dús* című ifj. *Bök* y János fordította magyarra és az Athenaeum adta ki.

NEMZETI SAKKFEJLŐDÉSI-VERSENY.

A Vasárnapi Ujság egy régi sakkarát adományából pályázatot hirdetett 2 lépéses feladványokra. A pályedij összegét ezennel felemeljük 500 koronára. A feltételek a következők:

1. Csak 2 lépéses, direkt mattrá kidolgozott feladványok pályázhatnak. 2. A versenyben csak magyar állampolgárok vehetnek részt. 3. Minden versenyző legfőbb 3 pályaművet küldhet be. 4. A feladványokhoz a megfejtés és lehetőleg diagram is mellékelendő. 5. Csak eredeti, eddig



A KOTRÓGÉP A HAJÓBÓL A FÖLDET A PARTRA ÖNTI.

A BUDAPESTI KERESKEDELMI KIKÖTŐ ÉPÍTÉSE.

még sehol közzé nem tett feladványok pályázhatnak.

A pályaművek a szerző nevét és lakását tartalmazó jellegű, zárt boríték kíséretében 1920 márczius utolsó napjáig a «Vasárnapi Ujság» szerkesztőségébe (Budapest, IV., Vármezeje-utca 11.) küldendők.

A bíráló bizottság, a mely a «Vasárnapi Ujság» sakkrovatának vezetőjéből, továbbá Abonyi István és Havasi Artur urakból, a «Budapesti Sakkör» tagjaiból áll, 1920 május havában fog a pályaművekről dönten.

- Az I. díj 200 korona.
- A II. díj 100 korona.
- A III. díj 50 korona.

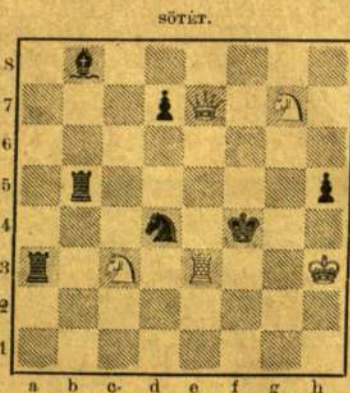
A díjazás után következő legjobb 5 feladvány dícsértében és egyenként 30 koronát tiszteletdíjban részesül.

A nyertes pályaműveket a «Vasárnapi Ujság»-nak van joga először közölni. Ugyancsak joga a «Vasárnapi Ujság»-nak, hogy sakkrovatában a többi pályamű bármelyikét is felhasználhassa.

A «Vasárnapi Ujság» szerkesztősége.

SAKKJÁTÉK.

3145. számú feladvány Toxon H-tól.



Világos indul és a második lépésre mattot ad.

KÉPTALÁNY.



A «Vasárnapi Ujság» 26-ik számában megjelent képtalány meglejtse. *Erőmű szél.*

Felelős szerkesztő: HOITSY PÁL.
Szerkesztőségi iroda: IV., Vármezeje-utca 11.
Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.



2. SZÁM. 1920. (67. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL

BUDAPEST, JANUÁR HÓ 25.

Szerkesztőségi iroda: IV. Vármezeje-utca 11.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési ára: a január-márcziusi évfolyamra 20 korona.
Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 3 korona.

Külföldi előfizetésekhez a postailag megállapított viteldíj is csatolandó.



A Diana-toilet a legújabb és legkedvesebb újvízi ajándék. Nagy toalettkészlet (1 Diana-pipereszappan, 1 Diana-puder, 1 Diana-krém) ára K 36.—
Kiseb toalettkészlet (1 nagy szappan, 1 kis krém, 1 kis puder) ára K 28.—
Mindennél kapható!

A JÓ PAJTÁS BENEDEK ELEK GYERMEKUISÁGA

két nagyobb elbeszéléssel indul az új esztendőben.
Az egyik: Rókánál óméltósága a forradalom alatt, a másik: A munka hőse. Amaz Benedek Elek, emezt Lampéthy Géza írta.
Szívet-lelket nemesítő történetek, mesék, versek, ismeretgazdagító olvasmányok valóságos kincsesháza a Jó Pajtás.
Rendos munkatársai: Ábrányi László, Várdai Antal, Vargha Gyula, Lampéthy Géza, Fekete Sándor, Károlyi Emil, Acar Gyula, Mihályffy Fő László, Berényi Lászlóné, Tábori Kornél, Csányi Sándor, Kozma Imre, Székely Nándor, Benedek János stb.
Állandóan közöl a régi nagy magyar és idegen költőktől a gyermekifjúságnak való költeményeket.
A JÓ PAJTÁS-t a Franklin-Társulat (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.) adja ki.
Előfizetési ára negyzedévre 8 korona. Egyes szám ára 1 korona. Mutatványzámat kívánom ingyen küld a kiadóhivatal.

Megjelent és mindenütt kapható!

HORTHY-NAPTÁR

AZ 1920-IKI SZÖKŐ ÉVRE

A magyar nemzet újjászületésének emlékére

E naptár tiszta jövedelme a Nemzeti Hadsereg céljait szolgálja

Ára 20 korona

Megrendelhető:

Méhner Vilmos könyvkiadóhivatalában
FRANKLIN-TÁRSULAT)
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. sz.



Könnyen neveteth
aki tudja, hogy megunt, használt, vagy törött

gramofon-lemezekért

a legtöbbet fizeti

WÄGNER

„HANGSZER-KIRÁLY”



országszerte elismert elsőrendű magyar hangszer és beszélőgépek áruháza,

Budapest, VIII. kerület, József-körut 15. sz. Fiók: IX. kerület, Ráday-utca 18. sz.

Franklin-Társulat nyomdája (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.).



A MAGYAR BÉKE-KÜLDÖTTSEG ELINDULÁSA BUDAPESTRŐL PÁRISBA.